

Xusnidaxon XO'JAMATOVA,
Qo'qon universiteti "Ta'lim" kafedrası o'qituvchisi
E-mail: xujamatovax@gmail.com

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori M.Boltayeva taqrizi asosida

EDUCATIONAL SIGNIFICANCE OF GAMES IN THE SOCIALIZATION OF PRESCHOOL CHILDREN

Annotation

In this article, the game is the manifestation of the human personality, its improvement method, the game is the main content of the life of preschool children, the child's achievements and successes, their dreams, aspirations, feelings, thoughts. and needs are prioritized. The game satisfies the biological and psychological needs of the child for active actions in the environment in which he lives. Contributes to children and their mental, emotional, social and moral development.

Games are an important form of entertainment for children and adults, through which children organize, independently, and they are of particular educational value, and are a powerful tool for education, because through games, children gain knowledge, enrich their experiences, develops skills and habits.

Key words: Game, mental education, moral education, aesthetic education, role-playing game with plot, technology, main component, child, action, perception, traditional and modern games, creativity.

ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ ЗНАЧЕНИЕ ИГР В СОЦИАЛИЗАЦИИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНИКОВ

Аннотация

В данной статье игра является проявлением человеческой личности, методом ее совершенствования, игра является основным содержанием жизни дошкольников, приоритетными становятся достижения и успехи ребенка, его мечты, стремления, чувства, мысли и потребности. Игра удовлетворяет биологические и психологические потребности ребенка в активных действиях в той среде, в которой он живет. Способствует детям и их умственному, эмоциональному, социальному и моральному развитию.

Игры являются важной формой развлечения для детей и взрослых, посредством которой дети организуются самостоятельно, имеют особую воспитательную ценность и являются мощным инструментом воспитания, поскольку посредством игр дети получают знания, обогащают свой опыт, развивают навыки и навыки привычки.

Ключевые слова: Игра, психическое воспитание, нравственное воспитание, эстетическое воспитание, сюжетно-ролевая игра, технология, основной компонент, ребенок, действие, восприятие, традиционные и современные игры, творчество.

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR IJTIMOYLASHUVIDA O'YINLARNING TA'LIMIY AHAMIYATI

Annotatsiya

Ushbu maqolada o'yin inson o'zligining namoyon bo'lishi, uning takomillashuv usuli ekanligi, o'yin maktabgacha yoshdagi bolalar hayotining asosiy mazmunini tashkil etishi, boladagi yutuqlar va muvaffaqiyatlar, ularning orzu-istaklari, intilishlari, his-tuyg'ulari, fikrlari va ehtiyojlari birinchi o'ringa chiqishi keltirilgan. Bola o'zi yashayotgan muhitda faol harakatlar uchun o'yin biologik va psixologik ehtiyojlarini qondiradi. Bolalar va ularning aqliy, hissiy, ijtimoiy va axloqiy rivojlanishiga hissa qo'shadi. O'yinlar bolalar va kattalar uchun o'yin-kulginining muhim shakli, ular orqali bolalar tashkil qiladi, mustaqil va ular alohida tarbiyaviy ahamiyatga ega bo'lib ta'lim uchun kuchli vositadir, chunki o'yinlar orqali bolalar bilim oladi, tajribalarini boyitadi, ko'nikma va odatlarni rivojlantiradi.

Kalit so'zlar: O'yin, aqliy tarbiya, axloqiy tarbiya, estetik tarbiya, syujetli rolli o'yin, texnologiya, asosiy component, bola, harakat, idrok, an'anaviy va zamonaviy o'yinlar, ijodkorlik.

Kirish. O'yin har bir bolaning hayotining konstitutsiyaviy qismidir. O'yin bolalarga ham, kattalarga ham yoqadi, chunki o'yin insonning tabiiy ehtiyojidir. Bu quvonch va baxt keltiradi, qoniqishni xosil qiladi va shu bilan birga bolalarning o'zlari, boshqalar va dunyo haqida bilish yo'lini ifodalaydi, ko'nikmalarga ega bo'ladi va ijtimoiy munosabatlarni yaratadilar[1]:

Maktabgacha yosh (3 yoshdan 7 yoshgacha) - bu yaqin kattalar bilan muloqot qilish, shuningdek, o'yin va tengdoshlar bilan haqiqiy munosabatlar orqali inson munosabatlarining ijtimoiy makonini o'zlashtirish davri. Uch yoshdan etti yoshgacha bolaning o'zini o'zi anglashi shunchalik rivojlanadiki, bu bolaning shaxsiyati haqida gapirishga asos bo'ladi. Va bu yoshda bola "jamiyatning to'liq a'zosi sifatida faoliyat ko'rsatishga imkon beradigan ma'lum bilimlar, me'yorlar va qadriyatlar tizimini ..." o'zlashtira boshlaydi, ya'ni u ijtimoiylashuv jarayonida ishtirok etadi. Keling, qanday ma'lumot ekanligini ko'rib chiqaylik:

Ijtimoiylashuv (lotincha Socialis - ijtimoiy) - bu jamiyat madaniyatini o'zlashtirish va takror ishlab chiqarish jarayonida insonning butun hayoti davomida rivojlanishi va o'zini o'zi anglashi.

Ijtimoiylashuv inson va atrof-muhit o'rtasidagi o'z-o'zidan o'zaro ta'sir qilish sharoitida, jamiyat va (yoki) davlat tomonidan ma'lum yoshga, odamlarning ijtimoiy, kasbiy guruhlariga nisbatan boshqariladigan ta'sir jarayonida, shuningdek, nisbatan maqsadga muvofiq va ijtimoiy jihatdan sodir bo'ladigan jarayon. Ijtimoiylashuvning mohiyati shundan iboratki, u shaxsni u mansub bo'lgan jamiyat a'zosi sifatida shakllantiradi.

O'yin orqali bola kattalar dunyosiga kiradi, ma'naviy qadriyatlarni o'zlashtiradi, ijtimoiy dunyoni o'zlashtiradi. Maktabgacha yoshdagi bolalik - bu shaxsiyat shakllanishining qisqa, ammo muhim davri. Bu yillar davomida bola atrofda hayot haqida dastlabki bilimlarni oladi, unda odamlarga,

mehnatga ma'lum munosabat shakllana boshlaydi, to'g'ri xulq-atvor ko'nikmalari va odatlari xarakter shakllanadi [2].

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. O'yinlar orqali bolalar harakat qilish, ba'zi muhim tajribalarga ega bo'lish, rivojlanish ehtiyojlarini tushunadilar va barcha his-tuyg'ularini faollashtiradi. Bu o'yinlar orqali tengdoshlar va kattalar bilan aloqa qilish kabi ijtimoiy ehtiyojlar qondiriladi, ular o'zlarining namunalari, o'z guruhlar yoki raqiblari bilan tanish bo'lgan o'yinchilarga aylanadilar, ular muloqot qiladilar, o'zlarini o'yinda topadilar. (Obradovich, 2012) [3].

N.K. Krupskaya yozgan edi: "Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun o'yinlar alohida ahamiyatga ega, o'yin ular uchun o'quv, o'yin ular uchun mehnat, o'yin ular uchun jiddiy tarbiya shaklidir. Ular uchun o'yin atrof-muhitni bilish usulidir. O'ynab, ular ranglarni, shakllarni, fazoviy munosabatlarni o'rganadilar ..." [6].

Pedagog S.I. Gessen tomonidan shaxsiy sotsializatsiya [9] jarayoni uch bosqichda ko'rib chiqiladi:

Birinchi bosqich - maktabgacha yoshdagi davr, bolaning ixtiyoriy mavjudligi davri, unda o'yin faoliyati ustunlik qiladi;

Ikkinchi bosqich - bolaning atrof-dagi hayotni, uning qonunlari va talablarini faol o'rganish davri;

Uchinchi bosqich - uning shakllanishini yakunlash bosqichi - o'z-o'zini tarbiyalash, maktabdan tashqari va universitetda ta'lim olish jarayoni.

"O'yin - bu bolalarning ular yashayotgan dunyoni bilish yo'li ...". A.M. Gorkiy deya ta'riflagan.

Maktabgacha yoshdagi etakchi faoliyat o'yin bo'lganligi sababli, bolaning ijtimoiylashuvi o'yin faoliyatida sodir bo'ladi. Aynan o'yinda u jamiyat madaniyatini, o'zi mansub bo'lgan jamiyatning ijtimoiy normalari va qadriyatlarini o'zlashtirib, o'z-o'zini anglaydi va rivojlantiradi. O'yin o'yin-kulgi emas, balki bolalarni ijodiy faoliyatga jalb qilishning maxsus usuli, ularning faolligini rag'batlantirish usulidir.

Bolani o'yin amaliyotidan mahrum qilish uni rivojlanishning asosiy manbaidan mahrum qiladi: Psixologlarning fikricha, aynan o'yinda bola o'zini tevarak-atrofdagi olamning ilk modellari quradi, odamlar o'rtasidagi muloqot qoidalarini o'rganadi, qobiliyati va xarakterini rivojlantiradi. Birgalikda o'ynab, bolalar o'z munosabatlarini qurishni boshlaydilar, muloqot qilishni o'rganadilar. Oila, fuqarolik, vatanparvarlik tuyg'ularini, jahon hamjamiyatiga daxldorlik tuyg'usini shakllantiriladi. Bolani ijtimoiylashtirishning eng samarali shakli, bu yerda kelajakdagi shaxsning poydevori qo'yiladi.

Tadqiqot metodologiyasi. O'yin uzoq davrlardan beri mashhur olimlar, pedagog-psixologlar, faylasuflar, sotsiologlar, etnograflar va madaniyat arboblari diqqatini o'ziga qaratib kelingan dolzarb mavzudagi muammolardan biridir. O'yin orqali bola olamni, undagi narsa hodisalarni, ularga xos xususiyatlarni o'rganibgina qolmay, balki nutq so'zlashga, mustaqil fikrlashga, xayol qilishga, ijod qilishga, muomala madaniyatiga o'rganadi.

Ko'pchilik psixologlar hamda pedagoglar o'yinning psixologik masalalari bilan bevosita shug'ullanib, o'yinlarning bolani psixik kamol toptirishdagi ahamiyatiga alohida to'xtalib o'tganlar. Ma'lumki, o'yin bola uchun voqelikni aks ettirishdir. Bu voqelik bolani qurshab turgan voqelikdan ancha qiziqarlidir [5].

Maktabgacha yoshdagi ijtimoiylashuv jarayoni quyidagi vazifalarni bajarishi kerak:

1. Tarbiyalanuvchilarni "jamiyatning samarali a'zolari" bo'lishga o'rgatish;
2. Ularni ijtimoiy rollar, huquq va majburiyatlar bilan tanishtirish;
3. Ijtimoiy muhitga moslashish;
4. Jamiyatga integratsiyalashish.

Keling, maktabgacha yoshdagi bolaning o'yini va u qanday ijtimoiylashuv vositasi ekanligini ko'rib chiqaylik. Hozirgi vaqtda maktabgacha pedagogika mutaxassislari bir ovozdan o'yin bolaning eng muhim o'ziga xos faoliyati sifatida keng umumiy ta'lim ijtimoiy funksiyalarini bajarishi kerakligini tan olishadi.

1. O'yin orqali bola ma'naviy qadriyatlarni o'zlashtirib, kattalar olamiga kirib boradi va oldingi ijtimoiy tajribani o'zlashtiradi.

2. O'yinda bolaning olam bilan munosabatda bo'lishga bo'lgan ehtiyoji shakllanadi va namoyon bo'ladi, intellektual, axloqiy va irodaviy fazilatlar rivojlanadi va umuman shaxs shakllanadi.

Masalan, o'yinda bolaning shaxsiyatining bunday sifati jamoaviy faoliyatning vazifalarini hisobga olgan holda harakatlarning o'zini o'zi boshqarishi sifatida shakllanadi. Eng muhim yutuq - bu jamoa tuyg'usi. Bu nafaqat bolaning axloqiy xarakterini tavsiflaydi, balki uning intellektual sohasini sezilarli darajada qayta tiklaydi, chunki jamoaviy o'yinda turli xil rejalarning o'zaro ta'siri, voqea mazmunini rivojlantirish va umumiy o'yin maqsadiga erishish mavjud. Bolalar jamoaviy fikrlashning birinchi tajribasini o'yin orqali olishlari isbotlangan.

O'yin bolaga atrof-dagi dunyo haqidagi bilimlarni olish va umimlashtirish, jamoa tuyg'usini, boshqalarga yordam berish istagi va qobiliyatini rivojlantirishga imkon beradi. O'yin bolani u mansub bo'lgan jamiyat munosabatlari tizimiga kiritish, madaniy va ma'naviy boyliklarni o'zlashtirishning eng kuchli vositasidir. O'yinda intellektual, shaxsiy fazilatlar va jismoniy qobiliyatlar rivojlanadi. Bizning ishimizning maqsadi o'yin maktabgacha yoshdagi bolani ijtimoiylashtirishning samarali vositasi ekanligini ko'rsatishdir [4].

Psixologlar adabiyotlar tahliliga tayanib maktabgacha yoshdagi bolalarning o'ziga xos xususiyatlari qatoriga quyidagilarni kiritadilar:

- 1) bola odamlarning faoliyati, ularning predmetlarga munosabati va o'zaro muomalasiga qiziqadi;
- 2) bola roli o'yin da atrof-dagi voqelikning eng tashqi, ifodali, jo'shqin xistuyg'uli jihatlarini aks ettiradi;
- 3) roli o'yin da bola kattalar bilan bir xil sharoitda, yagona zaminda yashayotganini his etgan holda o'z istagini amaliyotga tadbqiq qiladi;
- 4) kattalar hayoti va faoliyatiga kirish bolaning tasavvuri timsollari tariqasida namoyon bo'lsa ham, umuman uning chinakam shaxsiy hayotida o'chmas iz qoldiradi. Bolalar o'yinining o'ziga xosligi shundaki, u tevarak-atrofdagi hayotni, kishilarning faoliyati, ishlari, harakatlarini, ularning ish jarayonidagi o'zaro munosabatlarini aks ettiradi [7].

Tahlil va natijalar. Olingan tahlil va natijalar shuni ko'rsatdiki, tanlovga kiritilgan barcha tarbiyalanuvchilar o'yin faoliyatini rejalashtirishda bolalar bog'chasining ish rejasiga tayanadimi, degan savolga ijobiy javob berishgan. O'yin faoliyat sifatida har bir ta'lim sohasiga (atrof-muhit, matematika, chizmachilik, nutq, musiqa va sport zali) kiritilgan.

Bu o'yinlar bolalarni rivojlantirish va tarbiyalash uchun ayniqsa muhim vositadir, chunki ular vosita qobiliyatlari va epcillikni rag'batlantirish, ular hissiy va ijtimoiy rivojlanish, muloqot va ayniqsa, bolalar nutqini rivojlantiradi. Shu bilan birga, bu o'yinlar ham rivojlanishga imkon beradi.

O'yin paytida xona bolalar uchun dengiz, o'rmon, metro, temir yo'l vagoni bo'lishi mumkin. Bola hech qachon jim o'ynamaydi, bitta o'zi o'ynasa ham u o'yin choq bilan gaplashadi, o'zi tasvirlayotgan qahramon bilan muloqot o'rnatadi, onasi, bemor, shifokor xullas hamma-hammaning o'rniga o'zi gapiraveradi. So'z obrazning yaxshiroq ochilishiga yordam beradi. Nutq o'yin jarayonida juda kata

ahamiyatga ega. Nutq orqali bolalar fikr almashadi, o'z his-tuyg'u, kechilmalarini o'rtoqlashadi.

So'z bolalar o'rtasida do'stona munosabatlar o'rnatilishiga, tevarakatrodagi hayot voqealariga bir xilda munosabatda bo'lishga yordam beradi. Bolalarning o'zi yaratgan o'yindan kelib chiqadigan yoki kattalar tomonidan taklif etilgan o'yin ning g'oyasi, mazmuni, o'yin harakatlari, rollar, o'yin qoidalari uning tuzilishini tashkil etuvchi qirralardir. O'yin jarayonida bolalarning bilimlari va tasavvurlari boyib, chuqurlashib boradi. O'yinda u yoki bu rolni bajarayotib, bola o'zining butun diqqatini o'yinga qaratishi lozim. Bola o'ynayotganda kishilar mehnati, ularning aniq harakatlari, munosabatlari to'g'risidagi tasavvuri etarli emasligini sezib qoladi, buning natijasida kattalarga savol bera boshlaydi.

Jamiyatning ma'naviy takomillashuvi unda amalga oshiriladigan ta'lim-tarbiya ishlarining mazmuni, shakl va mohiyatiga bog'liqdir. Shu boisdan ham ta'limdagi yangilanishni, respublikamizda amalga oshirilayotgan bosqichma-bosqich ta'lim tizimini pedagogik talqin qilish, bu jarayonni samaradorli kechishini ta'minlash zaruriyati yuzaga keladi. Haqiqatdan ham o'yin, har bir yosh bosqichda bolaning tevarak atrofdagi hayotni va kishilar o'rtasidagi turli munosabatlarni har tomonlama bilib olishga qaratilgan faoliyatidir.

Maktabgacha yoshdagi bolalar kattalar hayotini hamma tomonlarini o'z o'yinlarida aks ettira oladilar. O'yinning ahamiyati bola shaxsining o'sib kamolotga yetishiga ta'sir ko'rsatishdan iboratdir. O'yin har bir yosh bosqichda bolaning tevarak atrofdagi dunyoni va kishilar o'rtasidagi munosabatlarni bilib olishni ifodalaydi. Bolaning moddiy dunyoga, kishilarga, o'z-o'ziga munosabati o'zgarayotganligi o'yinda namoyon bo'ladi. Bolalarning ehtiyojlari, istak, qiziqish (havas)lari bevosita o'yinda ifodalanadi. O'yin bolalarning xayolparastligi tufayli narsalar va kishilar dunyosini ular uchun ma'qul tomonga "o'zgartirish" imkoniyatini beradigan faoliyatdir.

Ma'lumki, bolalarning asosiy vaqti o'yin bilan o'tadi. O'yin maktabgacha yoshdagi bolalarni har tomonlama rivojlanishining muhim vositasi, ularning asosiy faoliyati bo'lib hisoblanadi. O'yin jarayonida bola shaxsi faoliyat subyekti sifatida shakllana boshlaydi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni o'yin faoliyatida ijtimoiylashtirish shartlari aniqlandi:

bolalar bog'chasi guruhida maktabgacha yoshdagi bolalarning yoshiga mos keladigan mavzuga asoslangan o'yin muhitini yaratish;

tarbiyachi tomonidan bolalar bog'chasi guruhida hissiy jihatdan qulay muhitni tashkil etish va bolani o'yin shaklida ijtimoiylashtirish masalasi muhimligini anglash;

o'yinlarni o'yin holatini o'z ichiga olgan va bolalarni ijtimoiylashtirishga qaratilgan usullar bilan birlashtirish.

Keng yo'nalishda subyektni rivojlantirish muhiti bolaning shaxsiyatini rivojlantirishga yordam beradigan ijtimoiy-madaniy makondir. Tor yo'nalishda bu mavzuga oid o'yin muhiti. Bolalarning yoshi va xususiyatlariga mos keladigan obyektga asoslangan o'yin muhitini yaratib, ularning o'yin faolligini rag'batlantiradi, uni boyitadi va ijtimoiylashuviga ta'sir qiladi. O'yin muhiti dunyo haqidagi bilimlarning dirijyori bo'lib, maktabgacha yoshdagi bolaning ijtimoiy tajribasini rivojlanishiga ta'sir qiladi.

Muhim shart – pedagog-tarbiyachining guruhda hissiy va qulay muhitni tashkil etishi va o'yin faoliyatida bolaning ijtimoiylashuvi masalasining muhimligini bilishi. Maktabgacha tarbiyachining ijtimoiylashuvining bevosita ishtirokchisi bo'lib, natija tegishli ijtimoiylashuv pozitsiyasiga, bolalar bog'chasi guruhida g'amxo'rlik, mehribonlik va e'tibor muhitini yaratish qobiliyatiga bog'liq.

Maktabgacha yoshdagi bolalarning xususiyatlarini bilib, pedagog ularning ijtimoiy rivojlanishiga rahbarlik qilish imkoniyatiga ega, u jamiyatda o'zini qanday tutishni biladigan maktabgacha yoshdagi bolalar uchun namuna bo'lib xizmat qiladi. [8].

Xulosa va takliflar. O'yin yanada sog'lom bolalikka, bolalarning intellektual rivojlanishiga va shu bilan birga nutq qobiliyatini rag'batlantirishga o'zlarini o'rab turgan narsalarga qiziqishlarini ko'rsatadilar. O'yin muayyan vaziyatlarda o'z echimlarini topish uchun izlanish va tekshirishni davom ettirishga undaydi, ular insoniy munosabatlar bilan bir qatorda atrof-muhitni ham yaxshiroq bilishadi.

O'yinlar har bir shaxsning tarbiyasi va rivojlanishiga, ijtimoiylashuvga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Xulosa o'rinda aytish kerakki, maktabgacha yoshdagi bolalar o'yin faoliyati bilan birga ta'limiy mashg'ulotlarda ham ishtirok etadilar. Barkamol shaxsni shakllantirish uchun maktabgacha yoshdagi bolani nafaqat bolalar bog'chasi guruhida, balki ijtimoiy muassasada - oilada ham ijtimoiylashtirishga yordam berish kerak. Oila va maktabgacha ta'lim tashkilotlari ijtimoiylashuv instituti sifatida bolaning kelajakdagi jamiyat hayotiga ijtimoiy-psixologik moslashishiga va tashqi dunyo bilan muvaffaqiyatli o'zaro munosabatiga hissa qo'shadi [10].

ADABIYOTLAR

1. Lumen International Conference Logos Universality Mentality Education Novelty (LUMEN 2013) Role of the Game in the Development of Preschool Child Sonja Petrovskaa , Despina Sivevskaa *, Oliver Cackova 282 b
2. <https://peskiadmin.ru/uz/znachenie-igry-v-zhizni-detei-znachenie-igry-v-zhizni-rebenka.html> 3-5
3. Выготский Л.С. Психология развития человека. – М.: Изд-во СМЫСЛ; Эскмо, 2005. – 136 с.
4. Попова А.Д. Социализация детей старшего дошкольного возраста в игровой деятельности / А.Д. Попова. – Текст: непосредственный // Молодой учёный. – 2015. - № 1 (81). – 477 с.
5. Maktabgacha yoshdagi bolalar faoliyatida o'yin ning ahamiyati, Lobar Djambulovna Muxamedova ROYAL KID maktabgacha ta'limtashkiloti direktori. Academic Research in Educational Sciences VOLUME 2 | ISSUE 10 | 2021ISSN: 2181-1385 Scientific Journal Impact Factor (SJIF) 2021: 5.723 Directory Indexing of International Research Journals-CiteFactor 2020-21: 0.89 DOI: 10.24412/2181-1385-2021-10-493-494
6. Google Scholar Scientific Library of Uzbekistan Academic Research, Uzbekistan 495-497 www.ares.uz
7. <https://www.prodenka.org/metodicheskie-razrabotki/221867-cto-takoe-socializaciya-doshkolnikarol-igry>
8. Myagkaya N.A., Sadovnikova S.A. O'yin faoliyati zamonaviy maktabgacha yoshdagi bolalarni ijtimoiylashtirish vositasi sifatida // Hozirgi tadqiqotlar. 2023 yil 6-son (136). II qism. 95-97-betlar. URL: <https://apni.ru/article/5571-igrovaya-deyatelnost-kak-sredstvo-sotsializat>
9. социализация I жe cotsializatsiya, umumlashtirish, ijtimoiylashtirish
10. <https://apni.ru/article/5571-igrovaya-deyatelnost-kak-sredstvo-sotsializat>